

I te gori visokost ide daže pod oblaki: život na Učki i oko Učke kroz stoljeća, znanstveni skup, Lovran, 27. travnja 2019.

Ponukani dobrom praksom prijašnjih godina, članovi Katedre Čakavskoga sabora Lovran još su jednom, 27. travnja 2019., organizirali znanstveni skup, ovoga puta nazvan *I te gori visokost ide daže pod oblaki: život na Učki i oko Učke kroz stoljeća*, na kojem su izlagači temama vezanim za život Lovranštine pristupili iz interdisciplinarnih perspektiva. I dok se skup održan 2017. usmjerio na priobalnu stranu Lovranštine, ovogodišnji je, u suradnji s Javnim ustanovom Park prirode Učka, u prvi plan stavio njezinu gorsku stranu prikazujući život na i oko *kvarnerskoga Olimpa*.

Podijeljena u tri sekcije, izlaganja su prikazala društveni, prirodoslovni i kulturni život Učke. Prvu je sekciju otvorio Ivan Zupanc koji je svojim izlaganjem dao uvid u život na Učki od 1880. do 1945. godine. Istaknuo je važnost razglednica, različitih predmeta privatnih i muzejskih kolekcija, svjedočanstava kazivača, popisa stanovništva te arhivske i katastarske građe kao povijesnih vrela. Upravo su oni omogućili rekonstrukciju života na Poklonu u proučavanome razdoblju.

Nešto kraćim razdobljem bavila se Jelena Barić, koja je prikazala turistički život Učke u vrijeme talijanske uprave. Turizam je na Učki, iako za vrijeme fašističke vlade izrazito ideološki obojen, ipak doživio znatan napredak. Sve je više stanovništva ondje počelo provoditi svoje vrijeme na izletima, planinarenju i ostalim sportskim aktivnostima tijekom svih četiriju godišnjih doba, a razvoju turizma u prvoj polovici prošloga stoljeća pridonosi i razvoj Opatije kao konferencijskoga i gospodarskoga središta. Iako je turizam na Učki procvjetao za vrijeme talijanske vlasti, ništa dobroga domaćem stanovništvu u tom se razdoblju nije dogodilo.

Izlaganje Roberta Žigulića o stradanju sela Mala i Vela Učka u operaciji *Braunschweig* tijekom Drugoga svjetskog rata, kojoj je cilj bio zastrašiti domaće stanovništvo širega područja, temelji se na svjedočanstvima preživjelih kazivača i njihovih potomaka te je autor upozorio na nužnost prisjećanja i obilježavanja spomen-dana žrtvama, napominjući da se 2019. podiže i spomenik za 13 stanovnika koji su stradali 1944. u Maloj i Veljoj Učki.

U prilikama podno Učke 19. i 20. stoljeća zadržali su nas Toni Buterin, Amir Muzur i Robert Doričić svojim radom o sanitarno-higijenskim uvjetima razvoja lovranskoga lječilišnog turizma. Lovran je vrlo brzo prepoznat

kao atraktivna destinacija za odmor, a 1905. započinje njegov procvat kada je prozvan lječilišnim mjestom. To je iziskivalo i rad na sanitarno-higijenskoj infrastrukturi i donošenju različitih pravilnika kojima se uređuju pravila ponašanja. Autori su ondašnji razvitak zdravstvenoga turizma usporedili s današnjom situacijom te su još jednom upozorili na nužnost prepoznavanja zdravstvenoga turizma kao unosnoga oblika turizma, a kojem geografska i klimatska obilježja naše zemlje itekako odgovaraju.

Nekoliko stoljeća u prošlost vratio nas je Ozren Kosanović izlaganjem o svakodnevnom životu kasnosrednjovjekovnih žitelja Veprinca. Analizirajući arhivske materijale, povijesne izvore različitih provenijencija, autor rekonstruirao svakodnevnicu ondašnjih Veprinčana. Zanimljiva se rasprava pavela nakon autorova izlaganja o tome kakav status ima ondašnji Veprinac – je li bio selo ili grad? Kosanović je obrazložio da treba voditi računa o tome da današnje poimanje grada ne odgovara srednjovjekovnome poimanju.

Drugu je sekciju otvorio Tomislav Hudina iz Udruge Biom, upozoravajući na nužnost očuvanja pašnjaka Učke i potencijalno ugrožavajući učinak sukcesije, procesa promjene biosastava unutar staništa. Nekadašnji se travnjaci, naime, pošumljavaju crnim borom i pretvaraju u šumu i šikaru, što ugrožava život brojnih biljnih i životinjskih vrsta koje obitavaju na pašnjacima. Kako bi se sačuvala biološka raznolikost učkarskih travnjaka, Udruga Biom u suradnji s upravom Parka prirode Učka te brojnim volonterima radi na restauraciji zaraslih travnjaka na pilot-području Rovozna. Radovi su na tom području započeli 2014. i već pokazuju sjajne rezultate – 2018. je uočeno gniježđenje rusoga svračka, ptice čija su staništa upravo otvorene livade i pašnjaci. Dobar je to poticaj za daljnji rad i ostvarivanje plana da se restaurira 3,5 hektara zemlje na Učki.

Nakon pogleda na površinu Učke, zavirili smo i u njezine skrivene dubine, i to zahvaljujući radu Dina Grozića, Lovela Kukuljana, Ivana Glavaša i Ozrena Dodića, koji su proveli speleološka istraživanja sustava Zračak nade II – Kaverna u Tunelu Učka. Riječ je o jedinstvenome speleološkom sustavu Primorsko-goranske županije koji je otkriven slučajno – za izgradnje Tunela Učka 1977. pronađene su podzemne šupljine i vodeni tok, da bi se daljnja istraživanja nastavila 2011., kada je na tlu u blizini Poklona pronađena rupa iz koje struji topli zrak. Prema nekim mišljenjima, kaverna je tek manji dio većega sustava, što je poticaj za daljnja istraživanja. Od

2011. do 2015. pronađena je prva puhalica, Zračak nade I, a kasnije i Zračak nade II. Speleološka istraživanja 2019. otkrila su četiri podzemne dvorane, što taj sustav čini 13. po veličini u državi, a prvim u županiji.

Valter Baldaš iscrpno je proučio nazive za Učku od *Tabule Peutingeriane*, srednjovjekovnih portulana, raznih karata objavljenih u atlasima pa sve do karata nastalih u 18. stoljeću. Autor je pokazao kako su zemljovidi sjajan izvor za proučavanje toponimije, ali da je potrebno veliko znanje i kritički aparat u njihovu tumačenju, napose onih arapske kartografije u kojima je, primjerice, sjeverni Jadran na jugu, a toponimi se na pojedinim kartama koje prikazuju ovo područje kreću od juga prema sjeveru. Zanimljivo je kako je u brojnim zapisima od 16. do 18. stoljeća Učka nazivana velikom (*maior*, *Maggiore*), a prvi zapis koji fonetski podsjeća na današnji izgovor ovoga *liburnijskoga Olimpa* datira iz 1799. (*Utscka*).

Na planini su nas zadržali Igor i Ivana Eterović koji su, vođeni prvenstveno osobnom ljubavlju prema planinarenju, analizirali časopis *Hrvatski planinar* koji izlazi od 1898. do danas, čime postaje jedan od najdugovječnijih hrvatskih, ali i svjetskih časopisa. Autore je zanimalo koliko se često i u kojem kontekstu spominje Učka, a ekscerpirani su primjeri pokazali da se najviše o Učki pisalo do Drugoga svjetskog rata i to najčešće u kontekstu rodoljubnih svjetonazora. U novijoj je povijesti, dakle u brojevima od 1991. do 2008., Učka spominjana znatno rjeđe – tek tri puta, što govori o tome koliko turistički i sportsko-rekreacijski potencijal ove planine još uvijek nije u potpunosti prepoznat.

Denis i Srećko Leiner upoznali su sudionike s prirodom morskih pasa u Jadranu i njihovim napadima. Svjedoci smo velike znatiželje prema tim životinjama, osobito u ljetnim mjesecima, a upravo je ljudska znatiželja pridonijela senzacionalističkim napisima, osobito nakon Drugoga svjetskog rata, dok je u recentnijim desetljećima i popularna kultura dala obol interesu. Međutim, autori napominju da u Jadranskom moru, unatoč činjenici da u njemu žive morski psi, i to oko 25 % danas registriranih vrsta, ti napadi nisu česti – od 1934. zabilježeno je tek devet napada.

Treća je sekcija obuhvaćala izlaganja koja su se primarno bavila kulturnim vrednotama učkarskoga kraja – glazbom, jezikom i arheološkim bogatstvima. Prve od njih, glazbene, prikazala je Diana Grgurić dajući uvid u praksu pjevanja dvoglasnih pjesama istarsko-primorske provenijencije te ispitujući postoji li i danas iskustvo mikrotonalne glazbe. Istraživanje

je krenulo od hipoteze da je ljudsko akustično iskustvo uvelike uvjetovano zvučnim okruženjem te da današnja glazba, koja pripada jednakotonskom sustavu, utječe na slabljenje iskustva mikrotonalne glazbe. Na temelju 90 analiziranih tonskih intervala dokazano je da se danas zaista gubi iskustvo mikrotonalne glazbe, a istraživanje služi kao dobar poticaj razvijanju novih digitalnih instrumenata i novih metoda učenja koje bi buduća istraživanja učinila još preciznijima.

Područje se na i oko Učke odlikuje i jezičnom osobitošću te razgranatošću čakavskih dijalekata pa je Silvana Vranić propitivala kojem od njih pripada govor Vele Učke. Taj je govor specifičan jer je omeđen boljunskim tipom središnjega istarskog poddijalekta čakavskoga ekavskog dijalekta, istrorumunjskim govorima vlaščkoga tipa te govorima sjeveroistočnoga istarskog poddijalekta ekavskoga govora. Iako po svome zemljopisnome položaju Vela Učka pripada sjeveroistočnome istarskom dijalektu, uzimajući u obzir refleks jata, refleks prednjega nazala, slogotvornoga /l/ i naglasni sustav, koji je u proučavanome govoru dvoakcenatski s čakavskim akutom kao varijantom dugosilaznoga akuta i sa sačuvanim prednaglasnim duljinama, autorica zaključuje da govor Vele Učke pripada rubnome govoru boljunskoga tipa središnjega istarskog poddijalekta.

Jezikom se bavila i Nina Brečević koja je proučavala 14 frazema sa sastavnicom Učka. Autorica je frazeme podijelila u nekoliko semantičkih kategorija, ovisno o tome je li Učka u njima pozitivno ili negativno konotirana. Korpus su istraživanja činili frazemi koje je autorica prikupila terenskim istraživanjem, koji su zabilježeni u relevantnim dijalektološkim rječnicima i znanstvenim člancima, ali i oni nastali nedavno, i to u popularnoj kulturi, a dio su glazbenoga opusa umjetnika koji žive ili potječu s područja Učke. Izlaganje je zaključeno na osobit način – autoričinom pjesmom u kojoj se javlja svih 14 proučavanih frazema.

S Učkom kao književnim motivom nastavila je Vjekoslava Jurdana koja je interpretirala, kako ju sama naziva, paradigmatSKU Gervaisovu pjesmu *Moja zemja*. Riječ je o pjesmi napisanoj u maniri biblijskih tužaljki koja odiše Gervaisovom tugom za rodnim krajem, a u kojoj se Učka proteže kao temeljni topos. Vjerojatno najpoznatiji dio ove pjesme jest njezin peti dio, poznatiji kao *Pod Učkun*, koji se često interpretira samostalno, izdvojen od ostalih sedam dijelova *Moje zemje*, a elegičnost pjesme nakratko je oživjela Vjekoslava Jurdana čitajući naglas njezine čakavske stihove.

U nešto dalju prošlost sudionike Skupa vratili su Mario Zaccaria i Mislav Tovarac predstavljajući rezultate terenskoga istraživanja arheološke zone Drage i Peruna. Riječ je o iskapanjima koja su 2018. proveli arheolozi i etnolozi Udruge Dragodid. Iskapanja su otkrila nalazišta keramike koja svjedoče o naseljenosti zone još oko 1200. prije Krista. Neki su od nalaza ukazali na postojanje liburnijskih kršćana na tom području, kao i primjerke slavenske keramike, a toponimi poput Voloskoga kuka i Peruna ukazuju na to da su Slaveni zaista naseljavali ovo, danas izrazito neprohodno, područje.

Doista raduje činjenica da se na svakome skupu Katedre Čakavskoga sabora Lovran okupi velik broj znanstvenika, istraživača, entuzijasta – zaljubljenika u Lovranštinu. Pa iako je nerijetko more prepoznatljiv simbol ne samo Lovranštine, već i Kvarnera pa i čitave Hrvatske, valja znati koliko je bogat, vrijedan i važan njezin planinski dio. Kako su neka izlaganja pokazala, o Učki se govorilo kao velikoj i za njezino stanovništvo važnoj planini, a možda ju ponajbolje opisuje citat iz glagoljaškoga prijevoda *Lucidara* iz prve polovice 15. stoljeća, po kojem ovogodišnji skup i nosi ime: „Vaspet je jedna vlast (zemlja), jaže zovet se Istrija. I v tej zemlji je jedna gora, jaže zovet se latinski Olimfos, ježe je Učka. I te gori visokost ide daže pod oblaki.“

Mateja Fumić Bistre

10. Dani antifašizma, Opatija, 6. – 8. ožujka 2019.

U organizaciji Udruge antifašističkih boraca i antifašista Grada Opatije i Gimnazije Eugena Kumičića, u Opatiji su u Vili Antonio od 6. do 8. ožujka 2019. održani 10. Dani antifašizma. Tema je Dana antifašizma bila presjek dotadašnjega rada te poruka čitavoj zajednici o važnosti antifašizma s obzirom na činjenicu stalnih pokušaja omalovažavanja i negiranja antifašizma te revidiranja prošlosti. Jubilarne Dane antifašizma otvorili su počasni predsjednik UABA-e Opatija Oleg Mandić i predsjednik UABA-e Opatija Bruno Starčić te se prisjetili 2009. godine, kada su zajedno s Tatjanom Matetić i Suzanom Cvetković osmislili ideju o održavanju manifestacije koja je kroz desetljeće postojanja potvrdila svoj pravi smisao. Podrška javnosti i medija je imala veliku ulogu u tome, naglasio je Oleg Mandić. Oliver Kvasina, rav-